

האגודת הידמי

סדר למוד יומי לסים את כל חלקי
התורה כולה בשבע שנים, מחלק לפי
סדר הש"ס.

כמבאר בהרחבה בהקדמה מעבר לדף

ברך א' - חלק ראשון
ברכות דף ב' - ברכות דף ל"ד

נביאים וכתובים

רש"י

יהושע א

(א) ויהי אחרי מות משה מחובר על סדר התורה המסיימת בפטירת משה, וזה מחובר לה: (ב) משה עבדי מת. ואילו היה קיים, בו הייתי חפץ, ורבותינו דרשוהו (תמורה טו א) על שלשת אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה, בא יהושע ושאל, אמר לו הקב"ה: משה עבדי מת, והתורה על שמו נקראת, לומר לך אי אפשר, צא וטורדן במלחמה: (ג) כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם. כיוצא בו נאמר למשה ושנינו בספרי (עקב ט) אם ללמד על תחומי ארץ ישראל, הרי הוא אומר מהמדבר והלבנון הזה, אם כן למה נאמר אשר תדרוך כף, אף חוצה לארץ, משתכבשו את הארץ, כל מה שתכבשו מחוצה לארץ יהיה קדוש ויהיה שלכם: (ד) מהמדבר והלבנון הזה. הוא מדבר קדש, מדבר צין שעל ידי אדום, שהיה במקצוע דרומית מזרחית ודרך שם נכנסו לארץ, שנאמר (במדבר י) והנה אנחנו בקדש וגו', ומנין שהיא בדרומית מזרחית, שנאמר (ספרי טז א) והיה לכם פאת נגב ממדבר צין על ידי אדום: ועד הגהר הגדול נהר פרת. זה רחבה מדרום לצפון: כל ארץ החתים. בכלל הזה: ועד הים הגדול מבוא השמש. לארכה, מן המזרח למערב: (ו) חזק ואמץ. בדרך ארץ, כמה שהוא אומר: כי אתה תנחיל: (ז) רק חזק ואמץ מאד. בתורה, כמו שהוא אומר: לשמור ולעשות ככל התורה: תשכ"ח. תצליח:

יהושע פרק א

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אל יהושע בן נון משרת משה לאמר: משה עבדי מת ועתה קום עבר את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל משה: מהמדבר והלבנון הזה ועד הנהר הגדול נהר פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם: לא יתיצב איש לפניך כל ימי חיך כאשר הייתי עם משה אהיה עמך לא ארפך ולא אעזבך: חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם: רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות בכל התורה אשר צוה משה עבדי אל תסור מפניו ימין ושמאלו למען תשפיל בכל אשר תלך:

ששה סדרי משנה

רבינו עובדיה מברטנורא

ברכות א

מסכת ברכות

א מאימתי קורין את שמע בערבית, משעה שהפנהים נכנסים לאכל בתרומתן, עד סוף האשמורה הראשונה,

פרק א א. מאימתי קורין. משעה שהפנהים נכנסים לאכל בתרומתן, כהנים שנטמאו וטבלו, אין יכולים לאכל בתרומה עד שיעריב שמשן, דהינו צאת הכוכבים. והא דלא תני משעת צאת הכוכבים, מלתא אגב אורחיה קא משמע לן שאם נטמאו הכהנים בטומאה שטרתן תלניה בקרבן גזון ובמצרע, אין הפירה מעפכתן מלאכל בתרומה, דכתיב (ויקרא כג) וכל השמש וטהר וטהר יאכל מן הקדשים, ביאת שמשו מעפכתו מלאכל בתרומה, ואין כפרתו מעפכתו מלאכל בתרומה וכו':

עד סוף האשמורה הראשונה. שליש הראשון של לילה, שהלילה נחלק לשלש משמרות. ומשם ואילך לא מקרי תו זמן קריאת שמע דשכיבה, ולא קרינא

ששה סדרי משנה

ברכות א

רבינו עובדיה מברטנורא

ביה בשכבך. ומקמי צאת הכוכבים נמי ימא הוא ולא זמן שכיבה. והמקדמים וקורים קריאת שמע של ערבית מבעוד יום, סומכים אהא דרבי יהודה דאמר לקמן בפרק תפלת השחר תפלת המנחה עד פלג המנחה, שהוא שעה ורביע קדם הלילה, וקמא לן דעבד כרבי יהודה עבד, ומיד כשקלה זמן המנחה מתחיל זמן קריאת שמע של ערבית: **עד שיעלה עמוד השחר**. דכל הלילה מקרי זמן שכיבה. והלכה כרובן גמליאל שגם חכמים מודים לו, ולא אמרו עד חצות אלא כדי להרחיק את האדם מן העברה. ומיהו לכתחילה משהגיע עונת קריאת שמע של ערבית דמתניתין דהינו מצאת הכוכבים, אסור לסעד וכל שכן לישן עד שיקרא קריאת שמע ויתפלל: **מעשה שבאו בניו מבית המשתה**. בני רבן גמליאל שמעיהו לרבנן דאמרי עד חצות, והכי קאמרי ליה, הא

דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים, עד חצות. רבן גמליאל אומר, עד שיעלה עמוד השחר. מעשה שבאו בניו מבית המשתה, אמרו לו, לא קרינו את שמע. אמר להם, אם לא עלה עמוד השחר, חיבין אתם לקרות. ולא זו בלבד, אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואברים, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. וכל הנאכלין ליום אחד, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. אם כן, למה אמרו חכמים עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העברה:

דפליגי רבנן עלו, וקא קאמרי עד חצות ותו לא, ויחיד ורבים הלכה כרבים, או דילמא רבנן כוותן סבירא להו, והאי דקאמרי עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העברה. ואמר להו, רבנן כוותי סבירא להו, והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העברה וחיבים אתם לקרות: **ולא זו בלבד**. כולה מלתא דרבן גמליאל היא דאמר לבניו: **הקטר חלבים**. של קרבנות: **ואברים**. של עולת תמיד של בין הערבים שנוקד דמו ביום, מצוה להעלות הנתחים כל הלילה, דכתיב (ויקרא ט) היא העולה על המזבח כל הלילה עד הבקר: **וכל הנאכלין ליום אחד**. כגון תודה וחסאת ואשם וכיוצא בהם שהם נאכלים ליום ולילה, זמן אכילתן עד שיעלה עמוד השחר והוא המביא לידי נותר: **אם כן למה אמרו חכמים עד חצות**. בקריאת שמע ובאכילת קדשים, אבל בהקטר חלבים ואברים לא אמרו בו חכמים עד חצות כלל, ולא נקט ליה הכא אלא להודיע שכל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה: **כדי להרחיק את האדם מן העברה**. שלא יבוא לאכלן אחר שיעלה עמוד השחר ויתחייב כרת, וכן בקריאת שמע שלא יאמר עדין יש לי שהות ותעבר עונתה:

תוספתא - ברכות פרק ראשון

מסכת ברכות פרק ראשון

א. מאימתי קורין את שמע בערבית? משעה שבני אדם נכנסין לאכול פיתן בערבי שבתות; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: משעה שהכהנים זפאין לאכול בתרומתן, סימן לדבר - צאת הכוכבים ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר (נמנה ד, טו): "וחצים מחזיקים ב. רבי שמעון אומר: פעמים שאדם קורא אותה שתי פעמים בלילה, אחת קדם שיעלה עמוד השחר ואחת משיעלה עמוד השחר, ונמצא יוצא בה ידי חובה של יום ושל לילה:

ב. רבי שמעון אומר: פעמים שאדם קורא אותה שתי פעמים בלילה, אחת קדם שיעלה עמוד השחר ואחת משיעלה עמוד השחר, ונמצא יוצא בה ידי חובה של יום ושל לילה:

ביאור חברותא - מסכת ברכות דף ב.

מתניתין:

המשנה הראשונה מבארת את הזמן הראוי למצות קריאת שמע בערבית, מאימתי הוא מתחיל, ועד מתי הוא נמשך:

מאימתי קורין את שמע בערבית?

אימתי מתחיל זמן המצוה של קריאת שמע של ערבית?

משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. כהנים שהיו טמאים, וטבלו לטהרתם לפני השקיעה, צריכים להמתין עד "הערב שמש" כדי שיוכלו לאכול תרומה, והוא זמן צאת הכוכבים. זמן זה הוא גם תחילת הזמן של מצות קריאת שמע של ערבית.

ונמשך זמן הקריאה עד סוף האשמורה הראשונה, עד סוף שליש הראשון של הלילה, דברי רבי אליעזר. וטעמו, משום ש"שוכבך" משמעותו זמן התחלת השכיבה לישון, והוא הזמן שבני אדם הולכים לשכב לישון, והוא רק בשליש הראשון של הלילה.

והכמים אומרים: זמן קריאת שמע של ערבית הוא עד הצות הלילה. וטעמם יתבאר בהמשך המשנה.

רבן גמליאל אומר: זמן קריאת שמע הוא עד שיעלה עמוד השחר. כי לדעתו משמעות "בשכך" היא כל זמן שכיבה, וכל הלילה הוא זמן שבני אדם שוכבים בו.

מעשה שהיה, ובאו בניו של רבן גמליאל מכות המשתה לאחר הצות. אמרו לו לאביהם: עדיין לא קרינו את שמע, והאם ניתן עדיין לקרוא את שמע?

אמר להם: אם לא עלה עוד עמוד השחר, חייבין אתם לקרות. שכן, אף לדעת חכמים, זמן הקריאה מעיקר הדין הוא כל הלילה, אלא שהגבילו חכמים את זמנה עד צות כסייג, כדי להרחיק את האדם מהעבירה, וכדלהלן.

והוסיף רבן גמליאל ואמר לבניו: ולא זו בלבד, לא רק בקריאת שמע סוברים חכמים שמעיקר הדין זמנה כל הלילה, אלא כל מה שאמרו חכמים שיש לעשותם "עד הצות", מעיקר הדין מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, ואם לא נעשו עד צות, מצוה לעשותם עד שיעלה עמוד השחר.

ומביאה המשנה דוגמה לדבר הנהוג בלילה, שזמן מצוותו נמשך כל הלילה:

הקמך חלבים ואברים, חלקי הקרבנות שהיו מקטירים על המזבח [החלב של כל הקרבנות או אברי קרבן העולה, שעולה כליל למזבח], שמצוה להעלותם למזבח כאותו יום, ואף בלילה שאחריו, מצוותן, מצוות הקטרתן היא עד שיעלה עמוד השחר, ורק לאחר מכן נפסל הקרבן.

וכן כל הנאכלין ליום אחד, הקרבנות שהיתר אכילתם הוא ביום שחיתתם ובלילה שאחריו כגון חטאת ואשם ותורה, מצוותן, מצוות אכילתם היא עד שיעלה עמוד

השחר, ורק לאחר שעלה עמוד השחר נפסל ונעשה "נותר" באסור באכילה.

אם כן, שכל דבר אשר מצוותו בלילה כשר כל הלילה, למה אמרו חכמים שזמן קריאת שמע זמן אכילת הקרבנות הוא רק עד הצות? - כדי להרחיק את האדם מן העבירה, כדי שידרו האדם בקיום המצוה ולא ידחה אותה לטוף זמנה, ויבוא לאכול קדשים לאחר עלות השחר שהוא באיסור כרת.

וכן לגבי קריאת שמע, שלא יאמר האדם, עדיין יש שהות לקיים המצוה וידחה אותה, ובתוך כך יעלה עמוד השחר ויעבור זמן המצוה.

גמרא:

מפתיחת המשנה "מאימתי קורין את שמע בערבין" משמע שכבר ידוע לתנא על עצם חיוב קריאת שמע בערבית, ואינו דן אלא מתי הוא זמן החיוב.

ועל כך שואלת הגמרא: תנא היבא קאי?! היכן עומד התנא בלימודו? דהיינו, להיכן הוא מתייחס בדבריו לגבי זמן קריאת שמע, דקתני "מאימתי", ששאלתו היא אימתי הוא זמן החיוב של הקריאה, בעוד שאת עצם החיוב עצמו לקרוא קריאת שמע פעמיים ביום, בשחרית ובערבית, הוא עדיין לא שנה במשנה!?

ותו, עוד יש לשאול: מאי שנא דתני דיני קריאת שמע דערבית ברישא, והרי יותר ראוי לתני דין קריאת שמע דשחרית ברישא, כפי שמצינו לגבי קרבן תמיד, שכתבה התורה דין תמיד של שחר לפני תמיד של בין הערביים. מתרצת הגמרא: תנא, אקרא קאי. דברי התנא מתייחסים לכתוב בתורה, ולכן לא שנה התנא שיש חיוב לקרוא קריאת שמע בשחרית ובערבית, דכתיב, "בשכך ובקומך", ומכאן יודעים אנו שיש מצוה לקרות את שמע פעמיים ביום, בזמן שכיבה ובזמן קימה.

והכי קתני, וכך שנה התנא: זמן קריאת שמע ד"שכיבה" - אימת, מתי הוא מתחיל? - משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. וכיון ששאלתו נסובה על פסוק זה, פתח התנא תחילה בקריאת שמע של ערבית, כי "בשכך" נאמר קודם "בוקמך".

ואי בעית אימא, ואם תרצה, אמור באופן אחר ליישב למה הקדים של ערבית ראשונה -

שכן יליף למד התנא מהאמור בביריתו של עולם. דכתיב [בראשית א ה]: "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד". הרי שהערב קודם לבוקר.

שואלת הגמרא: אי הכי, אם אכן התנא פתח בערבית לפי שלמד זאת מביריתו של עולם, אם כן, גם בספא, דקתני, בהמשך המשנה [להלן יא א]: בשחר מברך שתים [שתי ברכות] לפניו [לפני קריאת שמע], וברכה אחת לאחריה. ובערב מברך שתים לפניו ושתיים לאחריה -

ליתני דיני ברכות קריאת שמע דערבית ברישא?! ולמה הזכיר התנא את דיני ברכות קריאת שמע של שחר קודם?

מתרצת הגמרא: תנא פתח את דבריו במשנה הראשונה בערבית, כסדר ברייתו של עולם, והדר תני, ואחר כך שנה, בתחילת המשנה הבאה, את זמן קריאת שמע בשחרית.

ועד דקאי בשחרית, בעוד הוא עומד בעניין קריאת שמע של שחרית, פריש מילי, המשך לפרש שאר דיני ברכות קריאת שמע דשחרית.

והדר, פריש מילי דערבית. ולאחר שגמר, שב לפרש דיני קריאת שמע של ערבית. ולכן, לגבי הברכות הזכיר התנא את של שחר לפני של ערב, כי לא שנו דיניהם בפני עצמם.

אמר מר במשנתנו: "מאימתי קורין את שמע? - משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן".

שואלת הגמרא: מברי, הרי כהנים אימת קא אכלי בתרומה? - משעת צאת הכוכבים [כמבואר בביריתא בסמוך]. ונמצא, שהחל משעת צאת הכוכבים הוא זמן קריאת שמע. ואם כן ליתני במשנתנו שזמן קריאת שמע הוא משעת צאת הכוכבים, ומדוע תלה התנא את זמן קריאת שמע בשעה שהכהנים נכנסים לאכול?

מתרצת הגמרא: מלתא אנב אורחיה קא משמע לן התנא בתוספת לשונו, דכהנים אימת קא אכלי בתרומה, משעת צאת הכוכבים.

והא קמשמע לן, בא התנא להשמיענו בזאת, דכפרה לא מעכבא. שאף אם נטמאו הכהנים בטומאה חמורה, כגון טומאת זב ומצורע, שסוּרָתם תלויה בקרבן שמביא הטמא לכפרה, וכל זמן שלא הביאו את הקרבן, הם אסורים באכילת קדשים ובכניסה למקדש, מכל מקום, לענין אכילת תרומה אין הבאת הקרבן מעכבם, אלא כיון שטבלו והגיע זמן צאת הכוכבים, הרי הם מותרים באכילת התרומה.

כדתניא בביריתא דין זה ומקורו: נאמר בתורה: [ויקרא כב ז] "ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים". ומקרא זה נאמר לגבי תרומה, ודרשו חכמים, "ובא השמש", ביאת שמשו מעכבתו, רק שקיעת החמה מעכבתו מלאכול בתרומה. ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה. אלא, כיון ששקעה חמה ויצאו הכוכבים, מותרים הכהנים באכילת התרומה.

מקשה הגמרא על הביריתא: וממאי דהאי שאמר הכתוב "ובא השמש", הכוונה היא לביאת [שקיעת] השמש, והאי שאמר הכתוב "וטהר", פירושו טהר יומא, שהיום נטהר [נפנה ועבר] לגמרי מהעולם. כלומר, ששקעה חמה לגמרי עד שיצאו כוכבים, ומאז מותר הוא באכילת התרומה, ואין הבאת הקרבנות מעכבת.

ב. מאימתי פרק ראשון ברכות

מאימתי קורין את שמע בערבין? משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. כהנים שנטמאו ועצלו והעריב שמעו והגיע עתם לאכול בתרומה: עד סוף האשמורה הראשונה. שליש הלילה כדמפרש בגמ' (דף ג.א.) ומשם ואילך עבר זמן דלא מקרי מו זמן שכיבה ולא קרינן ציה בשכבך ומקמי הכי נמי לאו זמן שכיבה לפיכך הקורא קודם לכן לא יאל יד חובתו. אם כן למה קורין אותה צבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה והכי תניא בצרימא בצרכות ירושלמי. ולפיכך חובה עלינו לקרותה משתחשך. ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מטתו יאל: **עד שיעלה עמוד השחר**. שכל הלילה קרוי זמן שכיבה: **הקטר חלזים ואזנים**. של קרבנות שזרק דמן ציוס: **מזוהן**. להעלות כל הלילה ואינן נפסלים צליה עד שיעלה עמוד השחר והן למטה מן המזבח דכתיב לא ילין לזכר (שמות לד): **חלזים**. של כל קרבנות: **אזנים**. של עולה: **וכל הנאכלים ליום אחד**. כגון חטאת ואשם וכצ"ל עזרת ומנחות ותודה: **מזוהן** זמן ארילתן: **עד שיעלה עמוד השחר**. והוא מציאן להיות נותר דכתיב בתודה לא יניח מנמו עד זכר (ויקרא ז) וכלס מתודה ילמדו: **אם כן למה אמרו חכמים עד חלות**. בקריאת שמע ובאכילת קדשים: **כדי להרחיק אדם זמן שכיבה**. ואסרום באכילה קודם זמן כדי שלא יאל לאכלן לאחר עמוד השחר ויתחייב כרת וכן בקריאת שמע לזר את האדם שלא יאמר יש לי עוד שהות ובתוך כך יעלה עמוד השחר ועבר לו הזמן. והקטר חלזים דקמי הכא לא אמרו צו חכמים עד חלות כלל ולא נקט להו הכא אלא להודיע שכל דבר הנוהג צליה כשר כל הלילה והכי נמי טען צברק שני דמגילה (דף ב:) כל הלילה כשר לקזירת העומר ולהקטר חלזים ואזנים: **גמ' הינא קאי**. מהיכא קא סליק דתנא ציה חובת קריאת שמע שהתחיל לשאול כאן זמן הקריאה: **אקרא קאי**. ושם למד חובת הקריאה: **ואיבע"ל**. הא דתנא ערבין ברישא יליף מצרייתו של עולם: והדר סנא צשחריה. מאימתי קורין את שמע צשחריה: **משעה לאת הכוכבים**. שהוא גמר ציאת השמש כדיליף לקמן (עמוד ב: דילמא

מאימתי קורין את שמע בערבין? משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. כהנים שנטמאו ועצלו והעריב שמעו והגיע עתם לאכול בתרומה: עד סוף האשמורה הראשונה. שליש הלילה כדמפרש בגמ' (דף ג.א.) ומשם ואילך עבר זמן דלא מקרי מו זמן שכיבה ולא קרינן ציה בשכבך ומקמי הכי נמי לאו זמן שכיבה לפיכך הקורא קודם לכן לא יאל יד חובתו. אם כן למה קורין אותה צבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה והכי תניא בצרימא בצרכות ירושלמי. ולפיכך חובה עלינו לקרותה משתחשך. ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מטתו יאל: **עד שיעלה עמוד השחר**. שכל הלילה קרוי זמן שכיבה: **הקטר חלזים ואזנים**. של קרבנות שזרק דמן ציוס: **מזוהן**. להעלות כל הלילה ואינן נפסלים צליה עד שיעלה עמוד השחר והן למטה מן המזבח דכתיב לא ילין לזכר (שמות לד): **חלזים**. של כל קרבנות: **אזנים**. של עולה: **וכל הנאכלים ליום אחד**. כגון חטאת ואשם וכצ"ל עזרת ומנחות ותודה: **מזוהן** זמן ארילתן: **עד שיעלה עמוד השחר**. והוא מציאן להיות נותר דכתיב בתודה לא יניח מנמו עד זכר (ויקרא ז) וכלס מתודה ילמדו: **אם כן למה אמרו חכמים עד חלות**. בקריאת שמע ובאכילת קדשים: **כדי להרחיק אדם זמן שכיבה**. ואסרום באכילה קודם זמן כדי שלא יאל לאכלן לאחר עמוד השחר ויתחייב כרת וכן בקריאת שמע לזר את האדם שלא יאמר יש לי עוד שהות ובתוך כך יעלה עמוד השחר ועבר לו הזמן. והקטר חלזים דקמי הכא לא אמרו צו חכמים עד חלות כלל ולא נקט להו הכא אלא להודיע שכל דבר הנוהג צליה כשר כל הלילה והכי נמי טען צברק שני דמגילה (דף ב:) כל הלילה כשר לקזירת העומר ולהקטר חלזים ואזנים: **גמ' הינא קאי**. מהיכא קא סליק דתנא ציה חובת קריאת שמע שהתחיל לשאול כאן זמן הקריאה: **אקרא קאי**. ושם למד חובת הקריאה: **ואיבע"ל**. הא דתנא ערבין ברישא יליף מצרייתו של עולם: והדר סנא צשחריה. מאימתי קורין את שמע צשחריה: **משעה לאת הכוכבים**. שהוא גמר ציאת השמש כדיליף לקמן (עמוד ב: דילמא

קורין את שמע בערבין? משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: עד חצות. רבן גמליאל אומר: עד שיעלה עמוד השחר. משעה ובאו בניו מבית המשתה, אמרו לו: לא קרינו את שמע. אמר להם: אם לא עלה עמוד השחר - חייבין אתם לקרות. ולא זו בלבד אמרו, אלא כל מה שאמרו חכמים: "עד חצות" - מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלזים ואיברים - מצותן עד שיעלה עמוד השחר. וכל הנאכלים ליום אחד - מצותן עד שיעלה עמוד השחר. אם כן, למה אמרו חכמים: "עד חצות"? כדי להרחיק אדם מן העבירה. גמרא תנא היכא קאי, דקתני "מאימתי"? ותו, מאי שנא דתני דערבית ברישא? לתני דשחריה ברישא! תנא אקרא קאי, דכתיב: "בשכבך ובקומך" (דברים י.א.) והכי קתני: זמן קריאת שמע דשכיבה אימת? "משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן". ואי בעית אימא: יליף מצרייתו של עולם, דכתיב: "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד" (בראשית א.ה.) אי הכי, סיפא דקתני: "בשחר: מברך שתים - לפניה, ואחתי - לאחריה, ובערב: מברך שתים - לפניה, ושתיים - לאחריה". לתני דערבית ברישא! תנא פתח בערבית, והדר תני בשחריה, עד דקאי בשחריה, פריש מילי דשחריה, והדר פריש מילי דערבית. אמר מר: "משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן". מדי בהנים אימת קא אכלי תרומה? משעת צאת הכוכבים, לתני: 'משעת צאת הכוכבים! מלתא אנב אורחיה קא משמע לן: בהנים אימת קא אכלי בתרומה? משעת צאת הכוכבים. והא קא משמע לן: דכפרה לא מעבבא. בדתניא: "ובא השמש וטהרה" (ויקרא

קורין את שמע בערבין? משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: עד חצות. רבן גמליאל אומר: עד שיעלה עמוד השחר. משעה ובאו בניו מבית המשתה, אמרו לו: לא קרינו את שמע. אמר להם: אם לא עלה עמוד השחר - חייבין אתם לקרות. ולא זו בלבד אמרו, אלא כל מה שאמרו חכמים: "עד חצות" - מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלזים ואיברים - מצותן עד שיעלה עמוד השחר. וכל הנאכלים ליום אחד - מצותן עד שיעלה עמוד השחר. אם כן, למה אמרו חכמים: "עד חצות"? כדי להרחיק אדם מן העבירה. גמרא תנא היכא קאי, דקתני "מאימתי"? ותו, מאי שנא דתני דערבית ברישא? לתני דשחריה ברישא! תנא אקרא קאי, דכתיב: "בשכבך ובקומך" (דברים י.א.) והכי קתני: זמן קריאת שמע דשכיבה אימת? "משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן". ואי בעית אימא: יליף מצרייתו של עולם, דכתיב: "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד" (בראשית א.ה.) אי הכי, סיפא דקתני: "בשחר: מברך שתים - לפניה, ואחתי - לאחריה, ובערב: מברך שתים - לפניה, ושתיים - לאחריה". לתני דערבית ברישא! תנא פתח בערבית, והדר תני בשחריה, עד דקאי בשחריה, פריש מילי דשחריה, והדר פריש מילי דערבית. אמר מר: "משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן". מדי בהנים אימת קא אכלי תרומה? משעת צאת הכוכבים, לתני: 'משעת צאת הכוכבים! מלתא אנב אורחיה קא משמע לן: בהנים אימת קא אכלי בתרומה? משעת צאת הכוכבים. והא קא משמע לן: דכפרה לא מעבבא. בדתניא: "ובא השמש וטהרה" (ויקרא

הוא מצלי של שבת בערב שבת ומסתמא גם היה קורא קריאת שמע. מכל אותן הראיות משמע דקריאת שמע של צבית הכנסת היא עיקר. והא דקאמר צירושלמי למה היו קורין צבהכ"ג וכו' אומר ר"ת שהיו רגילין לקרות ק"ש קודם תפלתם כמו שאנו רגילין לומר אשרי תחלה ואותה ק"ש אינה אלא לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. ומכאן נראה מי שקורא ק"ש על מטתו שאין לזכר לו לומר אשרי תחלה פרשה ראשונה: **ליתני דשחריה ברישא**. כדאשכחן בתמיד דכתיב של זכר תחלה: **אי הכי סיפא דקתני שחריה ברישא**. אי אמרת בשלמא דסמיך אקרא דשכבך א"כ אינו מקפיד קרא אלא אק"ש. אלא אי"ל דסמיך אקרא דצרייתו של עולם א"כ קפיד אכל מילי א"כ סיפא דקתני וכו': **מברך שתים לפניה וכו'**. (ירושלמי) וצדע צרכות הוא כנגד צדע ציוס הללתיך (תהלים קטו) ולא קא חשיב יראו עיינו דהאי צרכה תקנו צבין כדי להמתין לחציהם צבית הכנסת. ודוק צבית הכנסת שלהם שהיו עומדים צדה והם מסוככים יאל המזיקים אבל צבתי כנסיות שלנו אין צריכין להמתין לחציהם אלא צליה: **והא ד"ר דבפרה לא מעבבא**. וא"ת הא תנינא חדא זמנא בנות' נקיים (פ"ד) ומייתי לה דבערל (דף עז:) העריב שמשו אוכל בתרומה וי"ל דרגילות של משניות לאשמועינן בקורא אף זמנא שפורש כבר: דילמא

בב. (ב-1) - ביאת שמשו מעפבתו מלאכול בתרומה, ואין בפרתו מעפבתו מלאכול בתרומה. וממאי דהאי "ובא השמש" - ביאת השמש, והאי "וטהרה" - טהרה וימא? בירומא

מאימתי פרק ראשון ברכות

דילמא ביאת אורו הוא. פי' רש"י עד שזרח אורו של יום השמיני ומאי וטהר טהר גזר שטהר האיש בהצלת קרבנותיו. ותימה לפירושו לפרוך אהיה להערל (דף עז:). דהעריב שמשו אוכל בתרומה וכו' מנגן דציאת שמשו הוא. ועוד היכי מני

דילמא ציאת אורו. שיאור השמש ציוס השמיני וטהר האיש עלמו בהצלת קרבנותיו ואחר יאלל: אם כן. דהאי קרא וטהר לשון נזוי הוא נימא קרא וטהר מאי וטהר: אדרי. לשון עזר נתפנה מן העולם השמש: מצרייתא. דקתני לקמן בשמעתין משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ורחיה לדבר זאת

הכוכבים ש"מ אין כפרתן מעכבת: משעני. שאין לו נר להדליק בסעודתו: סיפא ודאי פליגא אמתני'. דקתני הכא עד שעה שעומד ליפטר מתוך הסעודה והיינו לא כר' אליעזר ולא כרבנן ולא כרבן גמליאל. דריש ובשכך תחלת זמן שכיבה ובמתני' מנן עד סוף האשמורה הראשונה: עני וכהן. עני כל לילותיו וכהן טמא לאכול בתרומה: חד שעורא הוא. זאת הכוכבים: בערבי שבתות. ממהרין לסעודה שהכל מוכן: שאין רחיה לדבר. שהיום כלה צלאת הכוכבים וזכר לדבר איכא: דמחשבי. ועושין מלאכה צלילה משקיעת החמה עד זאת הכוכבים: ומקדמי. ומשכימין קודם היום דלימא יוס לא הו' עד הנן החמה והס מקדימין מעלות השחר דהו' כמו מהלך ה' מילין (פסחים 97 ע"ב): ס"ט והיה לנו הלילה משמר. מדקאמר והיום מלאכה אלמא האי דעבר מעלות השחר עד זאת הכוכבים ימנא הוא. וזכר לדבר איכא דכל עת מלאכה קורא הכמוז יוס: קס"ג. רוב צני אדם היינו עניים כלומר צני אדם בערבי שבתות ועניים צימות החול חד שעורא הוא: משעה שקדש היום בערבי שבתות. היינו בין השמשות ספק יוס ספק לילה וכיון דספק הוא קדש היום מספק: משעה שהכהנים עונלים. היינו קודם בין השמשות כדי שיהא להם קודם בין השמשות הערב שמש והכי אמרינן צממה מדליקין (שבת לה). דזמן הטבילה קודם בין השמשות מעט: והלא כהנים מצועד יוס הס עונלים. רבי יהודה לעטמיה דלמר צממה מדליקין בין השמשות כדי מהלך חצי מיל קודם זאת הכוכבים קרוי בין השמשות והו' ספק הלך טבילה דמקמי הכי מצועד יוס הוא ולאו זמן שכיבה הוא ולקמן מפרש מאי אהדר ליה רבי מאיר: נכנסין להפס. אית דלמרי צימות החול ואית דלמרי צבצבות מכל מקום מאוחר הוא (לכולם): ופי מנייהו מאוחר. (לכולם) דעני או דכהן: ה"ג אי ס"ד דעני קודם ר' חנינא היינו ר' אליעזר: בין השמשות דר' יהודה מהלך חצי מיל לפני זאת הכוכבים ודריש יוסי כהרף עין לפני זאת הכוכבים ורבי מאיר כרבי יוסי ס"ל וכי טביל מקמי הכי סמוך לתשכה הוא וזמן שכיבה קרינן ציה: קשיא

דילמא ביאת אורו הוא, ומאי 'וְטָהַר' - מָהר גְּבֵרָא! אָמַר רַבְה בַּר רַב שִׁילָא: אִם כֵּן, לִימָא קָרָא: 'וְטָהַר', מָאי 'וְטָהַר'? מָהר יוֹמָא. בְּדִאמְרֵי אֲיִנְשֵׁי: "אֵיעֵרַב שְׁמִשָּׁא, וְאִדְבִי יוֹמָא." בְּמִעֲרָבָא, הָא דְרַבְה בַּר רַב שִׁילָא לֹא שְׁמִיעַ לְהוּ, וְבָעוּ לָהּ מִיְבַעְיָא, הָא "וְכָא הַשְּׁמֶשׁ" בִּיאת שְׁמִשׁוּ הוּא, וּמָאי 'וְטָהַר'? מָהר יוֹמָא, אִל דִּילְמָא: בִּיאת אֲוֵרוּ הוּא, וּמָאי 'וְטָהַר' - מָהר גְּבֵרָא? וְהָדָר פְּשִׁטוּ לָהּ מִבְּרִייתָא, מִדְּקִתְנֵי בְּבְרִיתָא: "סִימֵן לְדָבָר צִאת הַכּוֹכָבִים", שְׁמַע מִיְנָה: בִּיאת שְׁמִשׁוּ הוּא, וּמָאי 'וְטָהַר'? מָהר יוֹמָא. אָמַר מַר: "מִשְׁעָה שְׁהַכְהִינִים נִכְנְסִין לְאָכֹל בְּתַרוּמָתָן." וְרַמְיָנְהוּ: "מֵאִמְתֵּי קוֹרִין אֶת שְׁמַע בְּעֵרְבִין? מִשְׁהַעֲנֵי נִכְנְסִין לְאָכֹל פְּתוּ בְּמִלַּח, עַד שְׁעָה שְׁעוּמָד לִיפְטֹר מִתּוֹךְ סְעוּדָתוֹ!" סִיפָא וְדָאי פְּלִיגָא אֶמְתַּנִּיתִין, רִישָׁא מִי לִימָא פְּלִיגָא אֶמְתַּנִּיתִין? לֹא, עָנִי וְכַהֵן - חַד שִׁיעוּרָא הוּא. וְרַמְיָנְהוּ: "מֵאִמְתֵּי מִתְחִילִין לְקָרוֹת קְרִיאת שְׁמַע בְּעֵרְבִית? מִשְׁעָה שְׁבִנֵי אָדָם נִכְנְסִין לְאָכֹל פְּתוּ בְּעֵרְבֵי שְׁבֹתוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻקִּים אֲוִמְרִים: מִשְׁעָה שְׁהַכְהִינִים וְכָאִין לְאָכֹל בְּתַרוּמָתָן. סִימֵן לְדָבָר: צִאת הַכּוֹכָבִים. וְאַף עַל פִּי שְׁאִין רִאִיָּה לְדָבָר, וְכֵן לְדָבָר, שְׁנֹאמַר: "וְאַנְחֵנוּ עֹשִׂים בְּמִלָּאכָה וְחֻצִים מְחֻזְקִים בְּרַמְחִים, מַעֲלוֹת הַשְּׁחֹר עַד צִאת הַכּוֹכָבִים" (תַּמְחֵי ד, טו). וְאֹמַר: "וְהָיוּ לָנוּ הַלְּיָלָה מִשְׁמֵר וְהָיוּ מְלֹאכֶה" (תַּמְחֵי ד, טו). מָאי "וְאֹמַר"? וְכִי תִימָא מִכִּי עֲרָבָא שְׁמִשָּׁא, לִילְיָא הוּא, וְאִינְהוּ דְמַחְשָׁבֵי וּמְקַדְמֵי, תָּא שְׁמַע: "וְהָיוּ לָנוּ הַלְּיָלָה מִשְׁמֵר וְהָיוּ מְלֹאכֶה" (תַּמְחֵי ד, טו). קָא סְלֵקָא דְעֵתָךְ: ד'עָנִי' וְבִגְנֵי אָדָם' חַד שִׁיעוּרָא הוּא, וְאִי אָמַרְתָּ: 'עָנִי' וְכַהֵן' חַד שִׁיעוּרָא הוּא - חֻקִּים הָיוּ רַבִּי מֵאִיר! אֵלֹא שְׁמַע מִיְנָה: 'עָנִי' - שִׁיעוּרָא לְחֹדֵר, וְכַהֵן' - שִׁיעוּרָא לְחֹדֵר! לֹא! 'עָנִי' וְכַהֵן' - חַד שִׁיעוּרָא הוּא, וְעָנִי וְכַהֵן חַד שִׁיעוּרָא הוּא! וְרַמְיָנְהוּ: "מֵאִמְתֵּי מִתְחִילִין לְקָרוֹת שְׁמַע בְּעֵרְבִין? מִשְׁעָה שְׁקַדְשֵׁי הַיּוֹם בְּעֵרְבֵי שְׁבֹתוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמַר: מִשְׁעָה שְׁהַכְהִינִים מִטּוֹהָרִים לְאָכֹל בְּתַרוּמָתָן. רַבִּי מֵאִיר אֹמַר: מִשְׁעָה שְׁהַכְהִינִים מִטּוֹבְלִין לְאָכֹל בְּתַרוּמָתָן. אָמַר לֹא רַבִּי יְהוֹדָה: וְהֵלֵא בְּהַנִּים מִבְּעוֹד יוֹם הֵם מִטּוֹבְלִים! רַבִּי חֲנִינָא אֹמַר: מִשְׁעָה שְׁעָנִי נִכְנְסִין לְאָכֹל פְּתוּ בְּמִלַּח. רַבִּי אַחָאי וְאַמְרֵי לָהּ רַבִּי אַחָא אֹמַר: מִשְׁעָה שְׂרׁוּב בְּנֵי אָדָם נִכְנְסִין לְהֶסֶב". אִי אָמַרְתָּ 'עָנִי' וְכַהֵן' חַד שִׁיעוּרָא הוּא - רַבִּי חֲנִינָא הָיוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ! אֵלֹא לֹא שְׁמַע מִיְנָה: שִׁיעוּרָא ד'עָנִי' לְחֹדֵר, וְשִׁיעוּרָא ד'כַּהֵן' לְחֹדֵר! שְׁמַע מִיְנָה. הִי מְנִיְהוּ מְאוּחָר? מִסְתַּבְרָא ד'עָנִי' מְאוּחָר, דָּאי אָמַרְתָּ ד'עָנִי' מִקּוֹדֵם - רַבִּי חֲנִינָא הָיוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר! אֵלֹא לֹא, שְׁמַע מִיְנָה: ד'עָנִי' מְאוּחָר. שְׁמַע מִיְנָה. אָמַר מַר: "אָמַר לִיָּה רַבִּי יְהוֹדָה: וְהֵלֵא בְּהַנִּים מִבְּעוֹד יוֹם הֵם מִטּוֹבְלִים!" שְׁפִיר קָאמַר לִיָּה רַבִּי יְהוֹדָה לְרַבִּי מֵאִיר! וְרַבִּי מֵאִיר הִכִּי קָאמַר לִיָּה: מִי סְבַרְתָּ דְאֵנָּא אֲבִין הַשְּׁמִשׁוֹת דִּידָךְ קָא אֲמִינָא? ! אֵנָּא אֲבִין הַשְּׁמִשׁוֹת דְּרַבִּי יוֹסִי קָא אֲמִינָא, דְאָמַר רַבִּי יוֹסִי: "בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת בְּהֵרַף עֵינִי, זָה, נִכְנְסִי, וְזָה, יוֹצֵא, וְאִי אֶפְשֵׁר לְעֹמֵד עֲלָיו". קָשִׁיא

התם לענין ק"ש: וְאִי ס"ד דעני קדים רבי חנינא היינו ר' אליעזר. ולא מני למימר דעני קדים לקדוש היום או קדוש היום קדים לשעורא דעני. ללא מסתברא לחלק כל כך בשעורי זמן שכיבה דכל זמנים הללו אית ציה: אָמַר לִיָּה ר' יהודה והלא בהנים מבעוד יום הם טובלים. תימה תיקי ליה לפשטה שהרי פלג המנחה מצועד יוס היא והוא אומר (לקמן 97 ע"ב). מיד כשיעבור פלג המנחה הו' זמן תפלת ערבית. ויש לומר לדלידיה לא קשיא ללא דריש בשכך וצוקמן אבל לרבנן דדרשי קשיא לאינו זמן שכיבה: קשיא

ביאור הברותא - מסכת ברכות דף ב:

ז

ורמינהו סתירה מברייא נוספת: מאימתי מתחילין לקרות שמע בערבין? - משעה שקרש היום בערבי שבתות. דהיינו, משעת "בין השמשות", שהוא זמן מסופק אם עדיין יום או שכבר החל הלילה, ומספק נאסרים במלאכה, דברי רבי אליעזר.

רבי יהושע אומר: משעה שכהנים מטהרים לאכול בתרומתן. דהיינו צאת הכוכבים.

רבי מאיר אומר: משעה שכהנים טמאים מובליין כדי לאכול בלילה בתרומתן. דהיינו, זמן מועט לפני בין השמשות כשהוא עדיין יום, ומקדימים לטבול כדי שיהא "הערב שמש" אחר הטבילה.

אמר לו רבי יהודה לרבי מאיר: איך יתכן שעל זמן זה נאמר "בשכבך"? והלא כהנים, מבעוד יום הם מובליין! דהיינו, לפני "בין השמשות", ועדיין יום הוא ואינו זמן שכיבה.

רבי חנינא אומר: משעה שעני נכנס לאכול פיתו במלח.

רב אחאי, ואמרי לה רבי אחא, אומר: משעה שרוב בני אדם נכנסין להסב לסעודתן. [עד כאן לשון הברייא].

ומסיימת הגמרא את קושייתה: ואי אמרת שזמנו של "עני" דזמנו של "ביתן" חד שיעורא הוא, אם כן נמצא שהזמן שאמר רבי חנינא "משעה שעני נכנס" היינו כזמן שאמר רבי יהושע "משעה שכהנים מטהרים", ואילו בברייא מבואר שנחלקו בתחילת זמן קריאת שמע.

אלא לאו, שמע מינה, שיעורא ד"עני" לחוד, ושיעורא ד"ביתן" לחוד.

ומסקנת הגמרא: שמע מינה. אכן שני זמנים חלוקים הם. דנה הגמרא: הי מינייהו מאוחר, זמן שעני נכנס לאכול וזמן שכהנים נכנסים לאכול בתרומה, מי מהם הוא הזמן המאוחר יותר?

מוכיחה הגמרא: מסתברא דזמן שעני נכנס לאכול פיתו מאוחר דזמן שכהנים נכנסים לאכול בתרומתן שהוא בצאת הכוכבים. דאי אמרת דזמן של "עני" מוקדם והוא לפני צאת הכוכבים, אם כן, רבי חנינא שאמר שהזמן "משעה שעני נכנס לאכול פיתו" היינו כזמנו של רבי אליעזר שאמר "משעה שקרש היום בערבי שבתות" שאף זמן זה לפני צאת הכוכבים.

אלא, לאו, שמע מינה דזמן כניסתו של "עני" לאכול מאוחר הוא לאחר צאת הכוכבים.

ומסקנת הגמרא: שמע מינה. אכן זמן ה"עני" הוא אחר צאת הכוכבים.

אמר מר, בברייא [השלישית] לעיל: אמר ליה רבי יהודה לרבי מאיר: והלא כהנים מבעוד יום הם מובליין!?

שואלת הגמרא: שפיר קאמר לה רבי יהודה לרבי מאיר, ומה יענה על כך רבי מאיר?

משיבה הגמרא: ורבי מאיר, הכי קאמר ליה: מי סברת דאנא אבין השמשות דידך קא אמינא, שהוא מתחילת שקיעת החמה, ולשיטתן הכהנים טובלים לפני שקיעת החמה? אנא, אבין השמשות דרבי יוסי? קא אמינא.

דאמר רבי יוסי: משך זמנו של בין השמשות הוא קצר בהרף עין, כשיעור שאורכת קריעת עין ברפיף, זה [הלילה] נכנס וזה [היום] יוצא. ורגע המעבר הזה הוא הנקרא "בין השמשות", ולפני כן הוא ודאי יום. וכיון שהוא כל כך קצר, אי אפשר לעמוד עליו ולקבוע מתי הוא בדיוק, וכיון שזמן זה הוא סמוך לצאת הכוכבים, יכולים הכהנים לטבול לאחר שקיעת החמה עד סמוך לצאת הכוכבים, וכיון שהוא סמוך לחשכה, נחשב זמן שכיבה.

סימן לדבר, אימתי הוא זמן זה - צאת הכוכבים.

ואף על פי שאין ראיה לדבר שבצאת הכוכבים נגמר היום ומתחיל הלילה, מכל מקום, מצינו זכר לדבר, שנאמר [נחמיה ד טו]: "ואנחנו עושים במלאכה. והצים מחזיקים ברחמים, מעלות השחר עד צאת הכוכבים".

ואומר, ועוד נאמר שם [טז]: "והיה לנו הלילה משמר, והיום מלאכה". הרי שהיום הוא מעלות השחר עד צאת הכוכבים, ואם כן, מצאת הכוכבים עד עלות השחר הוא הלילה.

ובמאמר המוסגר, לפני שהגמרא מפרשת מה היא באה להקשות מברייא זו, היא מקדימה לדרן בביאור דברי הברייא:

מאי "ואומר"? לשם מה מביאה הברייא גם את הפסוק השני, והרי בפסוק הראשון כבר נאמר שזמנו של יום הוא מעלות השחר ועד צאת הכוכבים?

ומבארת הגמרא: הפסוק השני נצרך, היות וכי תימא, אילו נאמר רק הפסוק הראשון, מבי ערבא שמשא, משקיעת החמה, עוד קודם צאת הכוכבים, לילי הוא, וכן בבוקר, רק עם הנץ החמה מתחיל היום ולא מעלות השחר. ואינהו, עושי המלאכה, הם המחשבי ומקדמי, הקדימו להתחיל במלאכתן לפני תחילת היום, שהוא בהנץ החמה, והמשיכו מלאכתן לתוך הלילה, לכן מוסיפה הברייא, תא שמע, בא ולמד ראיה מהפסוק השני, "והיה לנו הלילה משמר, והיום מלאכה", הרי ש"היום" שהוא עת מלאכתן, כלה בזמן שהחל ה"לילה", שהוא זמן השמירה. ונמצא ש"היום" נמשך עד צאת הכוכבים, שאז החלה השמירה.

ועתה ממשיכה הגמרא ומסיימת את קושייתה מהברייא: קא סלקא דעתך, דהשעה שעני נכנס לאכול פיתו בכל יום, והשעה שרוב בני אדם שאינם עניים אוכלים את סעודתם בלילות שבת, חד שיעורא הוא.

ואי אמרת שגם השעה שעני נכנס לאכול פיתו, והשעה שבהן נכנס לאכול בתרומתו חד שיעורא הוא, דהיינו בצאת הכוכבים, אם כן, נמצא ששיעור הזמן שאמר חכמים בברייא "משעה שכהנים נכנסים לאכול בתרומה", היינו כשיעור הזמן שאמר רבי מאיר "משעה שבני אדם נכנסים לאכול פתן בערב שבת", שהרי "עני" ו"כהן" שיעור אחד, ו"עני" ו"בני אדם" שיעור אחד, ואם כן, במה נחלקו רבי מאיר וחכמים בברייא?

אלא, שמע מינה, שזמן אכילתו של "עני" שיעורא לחוד, ו"כהן" שיעורא לחוד. ונמצא שהירושא בברייא הראשונה חולקת על משנתו. ובה נחלקו חכמים ורבי מאיר בברייא השניה, שחכמים סוברים משעה שכהנים נכנסים דהיינו צאת הכוכבים. ורבי מאיר סובר משעה שבני אדם נכנסים, שהוא כשיעור הזמן שעני נכנס לאכול פיתו בימות החול, והוא זמן מוקדם מזמן הכהנים.

הגמרא דוחה את ההוכחה: לא! - באמת זמנו של "עני" הנכנס לאכול פיתו, וזמנו של "ביתן" הנכנס לאכול בתרומה חד שיעורא הוא, דהיינו צאת הכוכבים, והברייא הראשונה אינה נחלקת בזה על משנתו, ואולם שיעור של "עני" הנכנס לאכול פיתו, ושיעור של "בני אדם" הנכנסים לאכול בערבי שבתות לאו חד שיעורא הוא, ובה נחלקו חכמים ורבי מאיר בברייא השניה, שלדעת חכמים הזמן הוא משעה שכהנים נכנסים שהוא שוה לזמן שעני נכנס לאכול פיתו, ולדעת רבי מאיר הזמן הוא כשכני אדם נכנסים לאכול בערבי שבתות, והוא זמן מוקדם מ"כהן" ו"עני".

הגמרא ממשיכה לשאול על כך: וכי "עני" ו"ביתן" חד שיעורא הוא?

דילמא כוונת הכתוב לביאת אורו, דהיינו זריחת אור השמש בבוקר למחרת, ומאי "וטהר", וטהר נברא, שהאדם יטהר עצמו על ידי הבאת קרבנותיו, ורק לאחר מכן יאכל בתרומה?

מתרצת הגמרא: אמר רבה בר רב שילא: אם "וטהר" הכוונה לצוות לאדם שייבא קרבנותיו, אם כן, לימא קרא "וטהר", שהוא לשון צווי לעשות. מאי "וטהר", למה נאמר "וטהר" שמשמעו הוא שכן הוא נטהר מאליו? בהכרח כוונת הכתוב ש"טהר יומא", ש"וטהר" היום, שהסתלק האור לגמרי עד כדי שיצאו כוכבים, שזה דבר הנעשה מאליו. כדאמרי אינשי "אינרוב שמשא" [שקיעה החמה] וארבי יומא" [ונטהר היום]. וזו היא גם כוונת הכתוב "וטהר", שהיום "ונטהר".

במערבא, בארץ ישראל [שהיא במערבה של כבל] הא, וכוונתו דרבה בר שילא לא שמיע להו. ולכן בעני ליה מבעיא: הא, זה הכתוב הכתוב "ובא השמש", האם ביאת שמשו הוא [שקיעת החמה], ומאי "וטהר" - טהר יומא.

או דילמא, "ובא השמש", ביאת אורו [זריחת החמה] הוא, ומאי "וטהר"? - טהר נברא. שייבא את הקרבנות לכפרתו, ורק לאחר מכן יטהר גם לגבי אכילת תרומה.

והדר, לאחר שנסתפקו, חזרו ופשטו לה לספק זה מברייא.

מדקתני בברייא, ממה ששינוי בברייא המובאת בסמוך: וחכמים אומרים, משעה שכהנים זכאים לאכול בתרומתן. סימן לדבר, צאת הכוכבים.

הרי, שזמנו צאת הכוכבים מותרים הכהנים באכילת תרומה, ואין הבאת הקרבן לכפרה מעכבת אותם מאכילת תרומה.

שמע מינה מהברייא, כי "ובא השמש", ביאת שמשו הוא, ומאי "וטהר"? - טהר יומא. וכיון שנטהר חלף היום, מותרים הכהנים באכילת תרומה.

אמר מר, אמר התנא במשנתנו: מאימתי קורין ... משעה שכהנים נכנסים לאכול בתרומתן.

ומקשה הגמרא סתירה, לכאורה, מברייא אחרת:

ורמינהו מהא דתנאי, מאימתי קורין את שמע בערבין? משעה שהעני אשר אין לו נר להאיר בסעודתו, נכנס לאכול פתו במלח, ונמשך זמן קריאת שמע עד שעה שיעור העני ליפטר מתוך סעודתו.

ומבארת הגמרא את קושייתה: זה ששינוי בסיפא של הברייא, וזמנה נמשך רק עד לשעה שהעני נפטר מסעודתו, ודאי פליגא אמתניתין, שהרי זמן זה קודם לכל הזמנים ששינוי במשנה, שהרי זמנו של רבי אליעזר הוא מוקדם מכולם, והוא נמשך עד סוף שאמורה ראשונה.

אבל יש לדרן, האם גם מה ששינוי ברישא של הברייא, שתחילת זמנה משעה שהעני נכנס לאכול פתו, מי לימא, ברייתא זו פליגא אמתניתין, שקבעה כי תחילת זמנה הוא משעה שכהנים נכנסים לאכול בתרומתן, דהיינו מצאת הכוכבים, או לא.

משיבה הגמרא: לא. אין הברייא נחלקת עם משנתו לגבי תחילת הזמן, כי השעה שעני נכנס לאכול פיתו, והשעה שבהן נכנס לאכול בתרומה חד שיעורא הוא, שתייהן הן אותה שעה, דהיינו, בצאת הכוכבים.

אך עדיין מצינו סתירה מברייא אחרת.

ורמינהו מהא דתנאי: מאימתי מתחילין לקרות קריאת שמע בערבין? - משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבין שבתות. שבליל שבת מקדימין לאכול יותר משאר ימות השבוע, לפי שהסעודה מוכנה מבעוד יום, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, משעה שכהנים זכאים לאכול בתרומתן.

תלמוד ירושלמי - ברכות פרק א'

מסכת ברכות פרק א'

גמרא אַנן תנינן משעיה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן. תני רבי חי'א משעיה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פיתן בלילי שבת. ותני עלה קרובים דבריהן להיות שוין. איתא חמי משעיה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן וממא הוא ועם פוכביא הוא משעיה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פתן בלילי שבת שעיה ותרתילי ליליא הוא ואת אמרת קרובים דבריהן להיות שוין, אמר רבי יוסי תפתר באילין פופרניא דקיניא דאורחיהון מסתלקא עד דהוא יממא דצדי לון מקמי חיותא. תני הקורא קדם לכן לא יצא ידי חובתו, אם פן למה קורין אותה בבית הפנסת, אמר רבי יוסי אין קורין אותה בבית הפנסת בשביל לצאת ידי חובתו אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך דבר של תורה.

פרק א הלכה א משנה מאימתי קורין את שמע בערבין משעיה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן עד סוף האשמורת הראשונה דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים עד חצות. רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. מעשה ובאו בניו מבית המשתה ואמרו לו לא קרינו את שמע אמר להן אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות. לא זו בלבד אמרו אלא כל שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואיברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר. כל הנאכלים ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר. אם פן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה:

ידיד נפש

משעיה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פיתן בלילי שבת. ותני עלה ואמר שם, אף שאין אלה זמנים שווים קרובים דבריהן להיות שוין. ושואל איתא חמי בא וראה משעיה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן, יממא הוא עדיין הוא יום ועם פוכביא הוא והוא הזמן שהכוכבים יוצאים, שהוא סוף היום. לעומת זאת משעיה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פתן בלילי שבת, שעיה ותרתילי ליליא הוא הוא שעה ושעתיים בתוך הלילה ואת אמרת ואתה אומר קרובים דבריהן להיות שוין? בתמיה, ועונה אמר רבי יוסי, תפתר הענין יובן אם תסביר שעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פתן בלילי שבת באילין פופרניא דקיניא באלה הכפרים הקטנים שאין להם עבודה מרובה ויש להם פנאי להכין סעודתם מבעוד יום דאורחיהון מסתלקא עד דהוא יממא ורכס להפסיק עבודתם מבעוד יום וזמן אכילתם מוקדם דצדי לון מיקמי חיותא כיון שכל צרכי המזון מוכנים להם. נמצא שזמן אכילתם בתחילת הלילה כמו שעה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן. תני, הקורא קודם לכן קודם זמן צאת הכוכבים לא יצא ידי חובתו. ושואל אם פן, למה קורין אותה בבית הפנסת מבעוד יום? ועונה אמר רבי יוסי, אין קורין אותה בבית הפנסת בשביל לצאת ידי חובתו היינו לצאת ידי חובת ק"ש של ערבית אלא כדי לעמוד בתפילה מתוך דבר של תורה.

מתני' מאימתי קורין את שמע בערבין? מתי מתחיל זמן ק"ש בערב? משעיה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן כהן שניטמא אסור לאכול תרומה עד שיטבול ותשקע השמש ויצאו הכוכבים. ומהזמן הזה מתחילים לקרות ק"ש בערב עד סוף האשמורה הראשונה עד סוף השליש הראשון של הלילה, שהלילה נחלק לשלש אשמורות דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים, עד חצות זמן ק"ש עד חצות הלילה רבן גמליאל אומר, עד שיעלה עמוד השחר כלומר, כל הלילה. מעשה ובאו בניו מבית המשתה ואמרו לו לא קרינו את שמע. אמר להן, אם לא עלה עמוד השחר, חייבין אתם לקרות. ולא זו בלבד לא רק בק"ש זמנה כל הלילה אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות, מצותן מצווים אנו לעשות עד שיעלה עמוד השחר ומביא דוגמאות הקטר חלבים ואיברים של קרבנות שהוקרבו באותו יום, שמצוה להעלותם ביום ובלילה מצותן עד שיעלה עמוד השחר. כל הקרבנות הנאכלים ליום אחד, מצותן מצוה לאכלם עד שיעלה עמוד השחר. אם פן למה אמרו חכמים עד חצות. כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

גמ' אַנן תנינן אנו למדנו במשנה שזמן קריאת ק"ש של ערבית משעיה שהכהנים נכנסין לוכל לאכול בתרומתן. תני רבי חייא למדנו זמן אחר

רמב"ם - יסודי התורה פרק ראשון

הלכות יסודי התורה

ממנו. (ו) לקדש שמו. (ז) שלא לחלל שמו. (ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהם. (ט) לשמע מן הנביא המדבר בשמו. (י) שלא לנסותו; ובאור כל המצוות האלו בפרקים אלו:

יש בכללן עשר מצוות. שש מצוות עשה. וארבע מצוות לא תעשה. וזהו פרטן: (א) לידע שיש שם אלוה. (ב) שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה אחר זולתי ה'. (ג) ליחדו. (ד) לאהבו. (ה) ליראה

יסודי התורה פרק ראשון

שהתורה אומרת (דברים ד, לה) 'אין עוד מלבדו'. כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו:

ה המצוי הזה הוא אלהי העולם אדון כל הארץ. והוא המנהיג הגלגל בכח שאין לו קץ ותכלית. בכח שאין לו הפסק. שהגלגל סובב תמיד ואי אפשר שיפסק בלא מסבב. והוא ברוך הוא המסבב אותו בלא יד ובלא גוף:

ו וידיעת דבר זה מצוות עשה, שנאמר (שמות ב, ב) 'אנכי ה' אלהיך'. וכל הפעלה על דעתו שיש שם אלוה אחר חוץ מזה, עובר בלא תעשה, שנאמר (שמות ב, ג) 'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני'. וכופר בעקר שיהו העקר הגדול שהכל תלוי בו:

א יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא. וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא באמתת המצאו:

ב ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמצאות:

ג ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים הוא לבדו יהיה מצוי. ולא יבטל הוא לבטולם. שכל הנמצאים צריכין לו והוא ברוך הוא אינו צריך להם ולא לאחד מהם. לפיכך אין אמתתו באמתת אחד מהם:

ד הוא שהנביא אומר (יהוה י, י) 'וה' אלהים אמת'. הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת באמתתו. והוא

ארבעה טורים אורה חיים - סימן א

סימן א

לעשות מצוה, ונמנע מלעשותה מפני בני אדם שמלעיגין עליו, ועל כן הזהיר שתעז פניך כנגד המלעיגין, ואל תמנע מלעשות המצוה. וכן אמר רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו: יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. וכן הוא אומר

"יהודה בן תימא אומר: הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים". פרט ארבעה דברים בעבודת הבורא יתברך. והתחיל ב"עז כנמר", לפי שהוא כלל גדול בעבודת הבורא יתברך. לפי שפעמים אדם חפץ

ארבעה טורים אורח חיים - סימן א

כנגד הלב, כי הגבורה בעבודת הבורא יתברך היא בלב. ואמר שתחזק לבך בעבודתו. ואמר "רץ כצבי", כנגד הרגלים, שרגליך לטוב ירוצו. וכן דוד המלך עליו השלום היה מתפלל על שלשתם, אלא ששנה הסדר, ואמר "הדריכני בנתיב מצותיך" על הרגלים, ואמר אחר כך: "הט לבי", ואמר אחר כך: "העבר עיני מראות שוא". והזכיר בלב המיה ובעין העברה, כי הלב הוא ברשותו להטותו בדרך הטובה או לרעה, אף אחר שראה מעשה השוא, על כן התפלל שיעזרנו להטותו לדרך הטובה. אבל ראות השוא אינו ברשותו, כי אפשר שיפגע בו פתאם ויראנו, לכן התפלל שיעביר עיניו מראות שוא ולא יזמינהו לפניו כלל.

לענין הבושה, שפעמים אדם מתביש מפני האדם יותר ממה שיתביש מפני הבורא יתברך. על כן הזהיר שתעזי מצחך כנגד המלעיגים ולא תבוש. וכן אמר דוד עליו השלום: "ואדברה בעדתיך נגד מלכים ולא אבוש". אף כי היה נרדף ובורח מן העובדי גלולים, היה מחזיק בתורתו ולומד, אף כי היו מלעיגים עליו.

ואמר "קל כנשר", כנגד ראות העין. ודמה אותו לנשר, כי כאשר הנשר שט באויר, כך הוא ראות העין, לומר שתעצים עיניך מראות ברע. כי היא תחלת העברה, שהעין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרין. ואמר "גבור כארי",

שולחן ערוך אורח חיים - סימן א

סימן א

דין השכמת הבוקר

ובו ט' סעיפים

כמו שנאמר: אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה', מיד יגיע אליו היראה והתכענה ופחד ה' יתברך ובשתו ממנו תמיד (מורה נבוכים ח"ג פ' כ"ב) ולא יתביש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה' יתברך גם בהצנע לכת. ובשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב, ומיד בשיעור משנתו יקום בנריות לעבודת בוראו ותעלה ויתרומם (טור).

ב. המשכים להתחנן לפני בוראו, יכונן לשעות שמשנתנות המשמרות שהן בשליש הלילה ולסוף שני שלישי הלילה ולסוף הלילה,

א. יתגבר כארי לעמוד בפקר לעבודת בוראו שיהא הוא מעורר השחר: הגה: ועל כל פנים לא יאחר זמן התפלה שהצבור מתפללין. (טור) הגה: שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלהים, פי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו בשיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרובי כדבורו כמושב המלך, כל שכן בשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו,

שולחן ערוך אורח חיים - סימן א

ו. פְּרָשִׁיּוֹת הַקְּרִבָּנוֹת לֹא יֵאמַר אֱלֹא בְּיוֹם. וְעַל סִי מ"ז סעיף י"ג.

ז. בְּשֵׁימִים פְּרִשְׁתָּהּ הָעוֹלָה יֹאמַר: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שִׁיחָא זֶה חָשׁוּב וּמְקַבֵּל כְּאִלוּ הַקְּרִבָּתִי עוֹלָה, וְכֵן יֹאמַר אַחֲרָי פ' הַמְּנַחָה וְהַשְּׁלָמִים מִפְּנֵי שֶׁהֵם בָּאִים בְּנִדְבָה.

ח. יֹאמַר עִם הַקְּרִבָּנוֹת פְּסוּק וְשָׁחַט אֶתְּךָ עַל יָדֶךָ הַמְּזַבֵּחַ צִפְנָה לְפָנַי ה'.

ט. יֵשׁ נוֹהֲגִין לֹאמַר פְּרִשְׁתָּהּ הַכִּיּוֹר, וְאַחֲרָי כֵן פְּרִשְׁתָּהּ תְּרוּמַת הַדִּשָּׁן, וְאַחֲרָי כֵן פְּרִשְׁתָּהּ הַתְּמִיד, וְאַחֲרָי כֵן פְּרִשְׁתָּהּ מְזַבֵּחַ מְקַטֵּר קַטְרֵת, וּפְרִשְׁתָּהּ סְמָנֵי הַקַּטְרֵת וְעִשְׂתָּנוּ:

שֶׁהַתְּפִלָּה שִׁיתְּפַלֵּל בְּאוֹתָן הַשְּׁעוֹת עַל הַחֲרָבִין וְעַל הַגְּלוֹת, רְצוּיָהּ.

ג. רָאוּי לְכָל יֵרֵא שְׁמִים שִׁיחָא מִיֵּצֵר וְדוֹאֵג עַל חֲרָבִין בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ.

ד. טוֹב מְעַט תַּחֲנוּנִים בְּכֹנֶה מִהֲרַבּוֹת בְּלֹא כְּוִנָּה.

ה. טוֹב לֹאמַר פְּרִשְׁתָּהּ הָעֵקֶדָה וּפְרִשְׁתָּהּ הַמֶּזֶן וְעִשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת וּפְרִשְׁתָּהּ עוֹלָה וּמְנַחָה וְשְׁלָמִים וְחֲטָאִת וְאֶשָׁם: הַגָּה: וְדוֹקָא בְּיַחֲדִיד מִתּוֹר לֹאמַר ' הַדְּבָרוֹת בְּכָל יוֹם אֲבָל אֲסוּר לֹאמְרֵם בְּצַבּוּר (תְּשׁוּ) תְּרַשְׁבֵּ"א סִימָן קפ"ד).

מדרש תנחומא - בראשית

פרשת בראשית

שְׁחֹרֹת בְּעוֹרֵב" (ש"ש ה, יא). מֵהוּ קְנוּצוֹתָיו תִּלְתְּלִים? עַל כָּל קוּץ וְקוּץ. תִּלְתֵי תִלְתִּים שֶׁל הַלְכוֹת. בְּיֵצֵד? כְּתוּב בָּהּ, "וְלֹא תַחֲלָלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי" (ויקרא כב, לב), אִם אֶתְּךָ עוֹשֶׂה חֵ"ת ה"א, אֶתְּךָ מַחְרִיב אֶת הָעוֹלָם. "כֹּל הַנְּשָׁמָה תִּהְלֵל יְהוָה" (תהלים קה, ו), אִם אֶתְּךָ עוֹשֶׂה ה"א חֵ"ת, אֶתְּךָ מַחְרִיב אֶת הָעוֹלָם.

א "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים", זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב: "ה' בְּחֻכְמָה יָסַד אֶרֶץ" (משלי ג, יט). וְכִשְׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ נִתְעַץ בַּתּוֹרָה וּבְרָא אֶת הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לִי עֵצָה וְתוֹשִׁיָה אֲנִי בִּינָה לִי גְבוּרָה" (משלי י, יד). וְהַתּוֹרָה בְּמָה הִיְתָה כְּתוּבָה? עַל גְּבֵי אֲשׁ לְבָנָה בְּאֵשׁ שְׁחֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "קְנוּצוֹתָיו תִּלְתְּלִים

מדרש רבה - בראשית פרשה א

בראשית - פרשה א

אָמוֹן פְּדָגוּג, הַיָּד מֵה דָאֵת אָמַר (במדבר יא, יב): "כְּאֲשֶׁר יֵשׂא הָאָמוֹן אֶת הַיָּנֵק". אָמוֹן מְכַסֶּה, הַיָּאֵד מֵה דָאֵת אָמַר (איכה ה, ה): "הָאָמֹנִים עָלֵי תוֹלְעֵי וְגו'". אָמוֹן

רַבִּי הוֹשַׁעְיָה רַבֵּה פִתַּח (משלי ח, ל): "וְאֵהִיָּה אֲצִלּוֹ אָמוֹן וְאֵהִיָּה שְׁעִשׂוּעִים יוֹם וְיוֹם וְגו'", אָמוֹן פְּדָגוּג, אָמוֹן מְכַסֶּה, אָמוֹן מְצַנֵּעַ, וְאֵת דָאֵמַר אָמוֹן רַבְתָּא.

מדרש רבה - בראשית פרשה א

אֹתָהּ מִדַּעַת עֲצָמוֹ אֲלֵא מִדַּעַת אֲמוֹן, וְהָאֲמוֹן אֵינוֹ בּוֹנֵה אֹתָהּ מִדַּעַת עֲצָמוֹ אֲלֵא דְפִתְרָאוֹת וּפְנִקְסָאוֹת יֵשׁ לוֹ, לְדַעַת הַיֵּאֵד הוּא עוֹשֶׂה חֲדָרִים, הַיֵּאֵד הוּא עוֹשֶׂה פְּשָׁפְשִׁין. כִּד הָיָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבֵּית בְּתוּרָה וּבוֹרָא אֶת הָעוֹלָם, וְהַתּוֹרָה אֲמָרָה "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים". וְאֵין רֵאשִׁית אֲלֵא תּוֹרָה, הַיֵּאֵד מָה דְאֵת אֲמַר (משלי, ח, כב): "ה' קִנְנִי רֵאשִׁית דְּרַבּוֹ".

מִצָּנֶע, הַיֵּאֵד מָה דְאֵת אֲמַר (אסתר, ב, ז): "וַיְהִי אֲמוֹן אֶת הַדַּסָּה". אֲמוֹן רַבְתָּא, כְּמָא דְתִימָא (נחום, ג, ח): "הַתִּיטְבִי מִנָּא אֲמוֹן", וּמִתְרַגְמִינָן הָאֵת טָבָא מְאֻלְכְּסֵנְדְרִיא רַבְתָּא דִּיתְבָּא בֵּין גְּהֻרְתָּא.

דְּבַר אַחַר, אֲמוֹן, אֲמוֹן. הַתּוֹרָה אוֹמַרְת אֲנִי הִיִּיתִי כְּלִי אֲמוֹנִתּוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּנִהַג שְׁבַע עוֹלָם מְלֻךְ בְּשֵׁר וְדָם בּוֹנֵה פְּלִטִין, אֵינוֹ בּוֹנֵה

ספר הזוהר - הקדמת הזוהר

הקדמת הזוהר

וְלִהְלָאָה אֹר דְּאֵתְבְּרִי וְאֵתְגַנְזִי וְאֵתְכַלִּיל בְּבְרִית הַהוּא דְעָאֵל בְּשׁוֹשְׁנָה (ס"א דא) וְאֵפִיק בֵּה זְרַעָא. וְדָא אֲקָרִי עֵץ עוֹשֶׂה (סב ב) פְּרִי אֲשֶׁר זְרַעוּ בוֹ. וְהַהוּא זְרַע קְיִימָא בְּאוֹת בְּרִית מְמִשׁ. וּכְמָה דְדִיּוֹקְנָא דְבְרִית אֲזַדְרַע בְּאַרְבְּעִין וּתְרִין וּזְוִגִין הַהוּא (נ"א דהווא) זְרַעָא, כִּד אֲזַדְרַע שְׂמָא גְּלִיפָא מְפָרֵשׁ בְּאַרְבְּעִין וּתְרִין אֵתְוֹן דְעוֹבְדָא דְבְּרֵאשִׁית.

בְּרֵאשִׁית, רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח (שיר השירים ב) הַנְּצָנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ. הַנְּצָנִים, דָּא עוֹבְדָא דְבְּרֵאשִׁית, נִרְאוּ בְּאֶרֶץ אֵימְתִי, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, דְכִתִּיב וַתּוֹצֵא הָאֶרֶץ כְּדִין נִרְאוּ בְּאֶרֶץ. עַת הַזְּמִיר הַגֵּיעַ, דָּא יוֹם רַבִּיעִי דְהָוָה בֵּיה זְמִיר עֲרִיצִים, מְאֹרֶת חֶסֶד. וְקוֹל הַתּוֹר, דָּא יוֹם חֲמִישִׁי, דְכִתִּיב יִשְׂרָעוּ הַפְּמִים וְגו' לְמַעַבְד תּוֹלְדוֹת. נִשְׁמַע, דָּא יוֹם שֵׁשִׁי דְכִתִּיב נַעֲשֶׂה אָדָם. דְהָוָה עֲתִיד לְמַקְדָם עֲשִׂיהָ לְשִׁמְיעָה, דְכִתִּיב (דף א ע"ב) הִכָּא נַעֲשֶׂה אָדָם, וְכִתִּיב הֵתָם נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. בְּאַרְצֵנוּ,

רַבִּי חֲזַקִּיָּה פֶּתַח, כְּתִיב, (שיר השירים ב) בְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוֹחִים. מָאֵן שׁוֹשְׁנָה, דָּא בְּנִסְת יִשְׂרָאֵל. (בנין דאית שושנה ואית שושנה), מָה שׁוֹשְׁנָה דְאֵיהִי בֵּין הַחוֹחִים אֵית בֵּה סוּמְק וְחוֹר, אוֹף בְּנִסְת יִשְׂרָאֵל אֵית בֵּה דִין וְרַחֲמִי. מָה שׁוֹשְׁנָה אֵית בֵּה תְלִיסַר עֲלִין, אוֹף בְּנִסְת יִשְׂרָאֵל אֵית בֵּה תְלִיסַר מְכִילָן דְרַחֲמִי דְסַחְרִין לָה מְכַל סַמְרָהָא. אוֹף אֱלֹהִים דְהִכָּא מִשְׁעֵתָא דְאֵדְבַר אֵפִיק תְלִיסַר תִּיבִין לְסַחְרָא לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל וּלְנִטְרָא לָה.

וּלְבַתָּר אֵדְבַר זְמָנָא אַחְרָא. אֲמַאי אֵדְבַר זְמָנָא אַחְרָא. בְּגִין לְאַפְקָא חֲמִשׁ עֲלִין תְּקִיפִין דְסַחְרִין לְשׁוֹשְׁנָה, וְאֲנוּן חֲמִשׁ אֲקָרוּן יִשׁוּעוֹת. וְאֲנוּן חֲמִשׁ [חֲמִשִּׁין] תְּרַעִין. וְעַל רוּזָא דָּא כְּתִיב (תהלים קסז) כּוֹס יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא דָּא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֲצַטְרִיד לְמַהוּי עַל חֲמִשׁ אֲצַבְּעוֹן וְלֹא יִתִּיר. כְּגוֹנוֹנָא דְשׁוֹשְׁנָה דִּיתְבָּא עַל חֲמִשׁ עֲלִין תְּקִיפִין דּוּגְמָא דְחֲמִשׁ אֲצַבְּעוֹן. וְשׁוֹשְׁנָה דָּא אֵיהִי כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. מְאֻלְהִים תִּנְיָנָא עַד אֱלֹהִים תְּלִיתָאָה חֲמִשׁ תִּיבִין. מְכָאֵן

ספר הזוהר - הקדמת הזוהר

אתגלגלון אנון, ובההיא שעתא עת הזמיר הגיע
עדן לקצץ חִיבין מעלמא. אמאי אשתזיבו, בגין
דהנצנים נראו בארץ, ואלמלא נראו לא
אשתארוז בעלמא, ועלמא לא אתקים.

ומאן מקנים עלמא וגרים לאבהן דאתגלגלו, קל
יגוקי דלעאן באורייתא, ובגין אנון רבין
דעלמא, עלמא אשתזיב. לקבליהון, (שיר השירים א) תורי
זהב נעשה לה, אליו אנון יגוקי רבין עולמין דכתיב,
(שמות כ"ה) ועשית שנים פרוכים זהב.

דא יום שבת דאיהו דונמת ארץ החיים. (שהוא
עולם הבא. עולם הנשמות עולם הנחמות).

(נ"א דבר אחר) הנצנים אליו אנון אבהן דעאלו
במחשבה ועאלו בעלמא דאתי ואתגניזו תמן.
ומתמן נפקו בגניזו ואטמירו גו (נ"א בהו) גביאי
קשוט. אתיליד יוסף ואטמירו ביה, עאל יוסף
בארעא קדישא ונציב לון תמן, וכדין נראו בארץ
ואתגלו תמן. ואימתי אתחזון, בשעתא דאתגלי
קשת בעלמא. דהא בשעתא דקשת אתחזו פדין

תיקוני זוהר - הקדמת תקוני הזוהר

הקדמת תקוני הזוהר

זכור לטוב אתי להון בכל יומא תרי זימני ואוליף לון,
ולא ידע איניש בהו וכו', בזהר חדש פרשת תבוא
כתוב שם.

(דף א ע"א) רבי שמעון אזל ליה וערק למדברא דלוד
ואתגניז בחד מערתא הוא ורבי אלעזר בריה,
אתרחיש ניסא נפק להון חד חרוב וחד מעינא דמיא,
אכלי מההוא חרוב ושתי מההוא מיא, והיה אליהו

ליקוטי מוהר"ן - א

בעזרת אל עליון אשר שמים וארץ קנה. ונתן לנו את תורתו ממדבר מתנה. נתחיל
להדפיס חדושים נפלאים ונוראים על מאמרי רבה בר בר חנה. בזכות זה נזכה לעלות
לציון ברננה. אל קרית מלך דוד חנה:

שצריכין, הן ברוחני הן בגשמי, כי עכשו בעוונותינו
הרבים חן וחסיונות האמיתי של ישראל נפל, כי
עכשו עקר החשיבות והחן הוא אצלם. אבל על ידי
התורה נתעלה החן והחשיבות של ישראל, כי
התורה נקראת (משלי ה): "אילת אהבים ויעלת חן",
שמעלה חן על לומדיה (ערוך נ"ד). ועל ידי זה
נתקבלין כל התפלות והבקשות:

א

אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' (תהלים
ק"ט):

דע כי על ידי התורה נתקבלים כל התפלות וכל
הבקשות שאנו מבקשים ומתפללים, והחן
והחשיבות של ישראל נתעלה ונתרומם בפני כל מי

ליקוטי תפילות - א

א

לְגַרֵשׁ וּלְבַטֵּל אֶת הָרוּחַ שְׁטוֹת וְכָל מִינֵי שְׁגָעוֹן שְׁנַתְדַּבֵּק בְּנוֹ עַל־יָדַי מַעֲשֵׂינִי הָרָעִים. הַכֹּל נֹזֶכֶה לְגַרֵשׁ וּלְבַטֵּל עַל־יָדַי לְמוֹד וְעַסֵּק הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה אֲשֶׁר הִיא בְּלֵה שְׁמוֹתַי הַקְדוּשִׁים, שְׁלֹא יִהְיֶה שׁוֹם כַּח לְהַרוּחַ שְׁטוֹת וְשְׁגָעוֹן לְבַלְבֵּל דַּעְתָּנוּ בְּלָל, רַק נֹזֶכֶה לְגַרֵשׁוֹ וּלְסַלְקוֹ מֵעֲלֵינוּ וּמֵעַל גְּבוּלָנוּ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתַּהֲיֶה בְּעֲזָרְנוּ וּתְזַכֶּה אוֹתָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים וְחֶסְדֶיךָ הַעֲצוּמִים לְלִמּוּד וּלְלַמָּד, וְלַעֲסֵק בְּתוֹרַתְךָ הַקְדוּשָׁה לְשִׁמּוּהַ תְּמִיד, וְלַהֲגוֹת בָּהּ יוֹמָם וְלַיְלָה. וּבְזִכּוֹת וְכַח לְמוֹד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, תְּזַכֶּה אוֹתָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים, וְתִתֵּן לָנוּ כַּח לְהַכְנִיעַ וּלְשַׁבֵּר וּלְגַרֵשׁ אֶת הַיָּצֵר הָרָע מִקְרַבָּנוּ, וְנֹזֶכֶה

ליקוטי הלכות - השכמת הבקר א

טוֹבוֹת. וְעַל־יְדִיזָה שְׂדֵן אֶת עֲצָמוֹ לְכַף זְכוּת וּמוֹצֵא בְּעֲצָמוֹ נִקְדוֹת טוֹבוֹת עֲדִין אַף־עַל־פִּי שְׁעֵשָׂה מַה שְׁעֵשָׂה וּפְגָם מַה שְׁפָגַם, עַל־יְדִיזָה הוּא יוֹצֵא בְּאַמַּת מִכַּף חוֹבָה וְנִכְנָם בְּכַף זְכוּת בְּאַמַּת, וְעַל־יְדִיזָה יִכּוֹל לְזוֹכוֹת לַתְּשׁוּבָה. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים ל, י): "וְעוֹד מְעַט וְאִין רְשָׁע" וְכו' עַל־יָדַי אוֹתוֹ ה'עוֹד מְעַט' שְׁשֵׁם אִינוֹ 'רְשָׁע', עַל־יְדִיזָה: "וְהַתְּבוֹנְנָת" וְכו', עֵינֵי שָׁם. וְעַל־יְדִיזָה יִכּוֹל לְשַׁמַּח אֶת עֲצָמוֹ וְאִין יִכּוֹל לְהַתְּפַלֵּל, וְזֶה בְּחִינַת (שם קמו, ב): "אֲזַמְּרָה לֵאלֹהֵי בְּעוֹדִי", עַל־יָדַי הָעוֹד מְעַט שְׁמוֹצֵא בְּעֲצָמוֹ, עַל־יָדַי זֶה יִכּוֹל לְזַמֵּר וּלְהוֹדוֹת לָהּ. וְעַל־יְדִיזָה נַעֲשִׂין נְגוּנִים, כִּי הַנְּגוּנִים נַעֲשִׂין עַל־יָדַי שְׁמִבְרִין רוּחַ טוֹבָה מִן רוּחַ נִכְאָה וְכו'. וְזֶהוּ 'אֲזַמְּרָה' דִּיקָא, בְּחִינַת נְגוּנִים וְכו'.

וְכֵן צְרִיכִין לְדוֹן אֶת אַחֲרִים לְכַף זְכוּת, אֲפִלוּ רְשָׁע גַּמּוֹר צְרִיכִין לְחַפֵּשׁ וּלְמַצֵּא בּוֹ אִיזָה נִקְדָּה טוֹבָה וְכו' וְכו', עֵינֵי שָׁם. וְכֵן שְׂיִכּוֹל זֹאת לְמַצֵּא נִקְדָּה טוֹבָה אֲפִלוּ בְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא יִכּוֹל לְהִיּוֹת חֲזַן וּלְהַתְּפַלֵּל לְפָנָי הָעֲמוּד וְכו', עֵינֵי שָׁם. וְדַע שְׂכָל

הלכות השכמת הבקר

הלכה א

וְיִתְנַבֵּר בְּאֵרֵי לַעֲמוּד בְּבִקְרָה לַעֲבוּדַת בּוֹרְאוֹ שְׂיִהְיֶה הוּא מְעוֹרֵר הַשַּׁחַר. הַג"ה: שְׂוִיתִי ה' לְנִגְדֵי תְּמִיד זֶה כָּלֵל גְּדוֹל בְּתוֹרָה וְכו' (שְׁלֹחַ עֲרִיד)

אֵרֶחַ תִּים סִימָן א סִימָן א)

א כִּי אֵיתָא בְּדַבְרֵי רַבְּנוּ ז"ל (בְּסִימָן רַב) שְׂכַשְׂאָדָם מִתְחִיל לְחַפֵּשׁ עֲצָמוֹ וְרוֹאֶה שֶׁהוּא רְחוּק מְאֹד מֵה' יִתְבַּרְךָ, וְהוּא מְלֵא חֲטָאִים וּפְגָמִים הַרְבֵּה, וְנִדְמָה לוֹ שֶׁהוּא רְחוּק מִטוֹב, אִין הוּא צָרִיךְ לְחַפֵּשׁ וּלְבַקֵּשׁ וּלְמַצֵּא בְּעֲצָמוֹ אִיזָה טוֹב, אִיךְ אֲפֹשֶׁר שְׁלֹא עֵשָׂה אִיזָה טוֹב מִיָּמָיו, וְאִף שֶׁהוּא רוֹאֶה שְׁגָם מְעַט הַטוֹב שְׁעֵשָׂה הוּא מְלֵא פְּצָעִים, כִּי מְעַרְב בְּפִסְלַת הַרְבֵּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן אִי אֲפֹשֶׁר שְׂאִין בּוֹ אִיזָה נִקְדָּה טוֹבָה עַל כָּל פְּנִים. וְכֵן יַחֲפֵשׁ וְיִמְצֵא בְּעֲצָמוֹ עוֹד אִיזָה טוֹב, וְאִף שֶׁזֶה הַטוֹב גַּם כֵּן מְעַרְב בְּפִסְלַת הַרְבֵּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן עַל כָּל פְּנִים יֵשׁ בּוֹ אִיזָה נִקְדָּה טוֹבָה. וְכֵן יַחֲפֵשׁ וְיִמְצֵא בְּעֲצָמוֹ עוֹד אִיזָה נִקְדָּה

ליקוטי הלכות - השכמת הבקר א

אחד מצדיקי הדור בונה משכן, שמשם מקבלין תינוקות של בית רבן הכל פיהם שאין בו חטא (שבת קיט:), בשביל זה הם מתחילין מן 'ויקרא' וכו' (ויקרא רבה פרשה ג, א), עין שם. וזה הצדיק שיכול ללקט כל הטוב שנמצא בכל אחד, הוא יודע כל הבחינות שיש בענין זה של המשכנות הנ"ל שבנין הצדיקים, שמשם מקבלין התינוקות הכל פיהם שאין בו חטא וכו' וכו', עין שם כל זה היטב היטב:

ב וזה בחינת התעוררות השנה, פי כשהאדם רואה שרחוק מה' יתברך וכו', זה בחינת שנה שהיא אחד משישים במיתה (ברכות נו: ועין בזה ריש דף טו:), וכשפומפש ומבקש ומוציא בעצמו איזה נקדה טובה עדין, ומחיה ומשמח את עצמו ומעורר את עצמו לעבדת ה' יתברך על-ידיה, זה בחינת התעוררות השנה. וזה בחינת (תהלים ג, ב) "ה' מה רבו צרי רבים" וכו', הינו הצרים של הנפש שהם החטאים והפגמים של כל אחד שזה עקר צרות האדם, וכשהם מתגברים על האדם חס ושלום, אזי הם רוצים להפיל אותו לגמרי חס ושלום, כאלו אין לו עוד שום תקוה חס ושלום, וזהו (שם, א): "רבים אמרים לגפשי אין ישועתה לו באלהים סלה", ואזי הוא בבחינת שנה כנ"ל, וזהו (שם, ו): "אני שכבתי ואישנה", פי זה בחינת שנה כנ"ל. אבל באמת האדם אסור ליאש עצמו, וצריך להתגבר לעורר משנתו על-ידי המעט טוב שמוציא בעצמו עדין כנ"ל, וזהו (שם): "הקיצותי פי ה' יסמכני", שאני מתגבר ומתעורר משנתי, פי אני מיאש עצמי עדין 'פי ה' יסמכני'.

פי הנקדה טובה שאדם מוציא בעצמו זה בחינת אלקות בכיכול, פי כל הטוב מאתו יתברך, פי אורייתא וישראל וקדשא בריך הוא כלא חד (וזה אחר

דף עג:), נמצא כשיש בישראל איזה נקדה טובה דהינו איזה מצוה או דבר טוב, זה הטוב הוא אחדות גמור עמו יתברך, פי "טוב ה' לכל" (תהלים קמה, ט), וכמו שכתוב (שם לה, ט): "מעמו וראו פי טוב ה'", פי כל הטוב שנמצא בכל מקום שהוא, הוא הכל ממנו יתברך. וזהו 'פי ה' יסמכני', הינו הנקדה הטובה שאני מוציא בעצמי שהוא בחינת אלקות בחינת טוב ה' לכל, זה הוא סומך אותי ומקיץ אותי מהשנה.

ואזי (שם ב, ו): "לא אירא מרכבות עם אשר סביב שתי עליו", פי שוב איני מתירא מהם אף-על-פי שהם כמה רכבות פגמים וחטאים שעומדים עלי להפילני חס ושלום, פי מאחר שאני מוציא בעצמי עוד איזה נקדה טובה, על-ידיה אני מתעורר מהשנה, ועל-ידיה אני נכנס באמת לכף זכות ועל-ידיה אזכה לתשובה וכו' כנ"ל, פי כל הרע נדחה מפני מעט הטוב שמוציא בעצמו ומחיה ומרים את עצמו בזה, פי מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך פידוע. וזהו בחינת 'הקיצותי ועודי עמו', על-ידי העוד מעט' וכו' שלי דהינו הנקדה טובה כנ"ל בחינת 'אזמרה לאלהי בעודי' כנ"ל, וזהו 'ועודי עמו' הינו העוד מעט שלי שהוא עדין עמו כנ"ל, על-ידיה 'הקיצותי', פי זה בחינת התעוררות השנה כנ"ל:

ג וזה בחינת (שם ט, ט): "עורה כבודי עורה הגבל וכנור אעירה שחר", הינו שצריך האדם להתעורר את עצמו משנתו ומנפילתו, ועל-ידי מה יתעורר את עצמו, על-ידי הנקדות טובות שמוציא בעצמו עדין. וזהו: 'אעירה שחר', פי הנקדה טובה היא בבחינת 'שחר', בבחינת (שיר השירים א, ה) "שחורה אני ונאווה בנות ירושלים", פי מחמת שזאת הנקדה מערבת בפסלת הרבה ובפגמים הרבה שפגם זה

ליקוטי הלכות - השכמת הבקר א

הָאָדָם, עַל-יְדֵי-זוֹהַ גְּדָמָה שֶׁהִיא שְׁחֹרָה כִּי מִנַּחַת בְּקִדְרוֹת וּבְשִׁחְרוּת חֵם וְשָׁלוֹם אֶצְלוֹ, אֲבָל בְּשִׁדְן אֵת עֲצָמוֹ לְכַף זְכוֹת וּמְעוֹרָר וּמוֹצֵא בְּעֲצָמוֹ הַנִּקְדָּה טוֹבָה כַּ"ל, אֲזִי הִיא אוֹמֶרֶת: "שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֹאזָה... אֵל תִּרְאוּנִי שְׂאֵנִי שְׁחִרְחֶרֶת" וְכוּ' - 'כִּי אֵין הַשְּׁחֵרוֹת מִשְׁלִי' וְכוּ' כְּמוֹ שֶׁפִּרֵּשׁ רַש"י

שָׁם, כִּי הַנִּקְדָּה טוֹבָה בְּעֲצָמָה שֵׁשׁ אֶצְל הָאָדָם אֶפְלוֹ אֶצְל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל הִיא נֹאזָה וַיִּפֶּה מְאֹד רַק שֶׁהַשְּׁחֵרוֹת חוֹפָה עָלֶיהָ, אֲבָל בְּשִׁמְעוֹרָרִין אוֹתָהּ, הִיא אוֹמֶרֶת: "שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֹאזָה... אֵל תִּרְאוּנִי שְׂאֵנִי שְׁחִרְחֶרֶת", כִּי מִצַּד עֲצָמֵי אֲנִי נֹאזָה עַד מְאֹד.

נפש החיים שער א - פרק א

נפש החיים שער א - פרק א

כְּתִיב וַיִּבְרָא אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצַלֵּם אֱלֹקִים בְּרָא אוֹתוֹ וְכֵן כְּתִיב כִּי בְּצַלֵּם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם. הִנֵּה עוֹמֵק פְּנִימוּת עֵינֵי הַצַּלֵּם. הוּא מְדַבְּרִים הַעוֹמְדִים בְּרוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְהוּא כוֹלֵל רֹב סְתָרֵי פְּנִימוּת הַזוֹהָר. אֲמָנָם כֵּאֵן נִדְבַר בְּמִלַּת צַלֵּם בְּדֶרֶךְ הַפְּשֻׁטִים הָרֵאשׁוֹנִים ז"ל עַל פְּסוּק נַעֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדַמּוֹתֵנוּ: